Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Геуюрге кюн, къыркъар ай (август), 9, 2022 жыл

№ 94 (21139)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Жыйылыу

Сёз импортну алышындырыуну эмда экспортну кенгертиуню юсюнден баргъанды

КъМР-ни Башчысында Экспорт советни бу кюнледе болгъан жыйылыуунда сёз импортну алышындырыуну эмда экспортну айнытыуну юсюнден баргъанды. Бу жолгъу кенгеш «Отбор» селекция-урлукъчулукъ арада ётгенди. Анга КъМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий**, аны биринчи орунбасары **Муаед Кунижев**, КъМР-ни экономиканы айнытыу министри **Рахайланы Борис**, КъМР-ни эл мюлк министри **Хасан Сижажев**, Прохладна муниципал районну администрациясыны башчысы **Андрей Журавлев**, КъМР-ни Айнытыуну корпорациясыны директору **Чочайланы Ахмат**, агропромышленный комплексни предприятияларыны оноучулары къатышхандыла.

Жыйылыуну башлай, **Казбек Коков** былай айтханды: «Россейли экономиканы шёндюгю болуму, санкцияла бла къысылукъ этиу саулау дунияны экономикасында хал да мюлк жюрютюню жангы амалларын излейдиле. Жангы рынокла, башха тюрлю мадарла табаргъа керекди. Шёндю бек алгъа логистика бузулгъаны ючюн, кёп тыйгъычла тюбейдиле, алай жангы онгла да иги кесек бардыла. Биз битеу болгъан илму, кадрла эмда производство онгланы не къадар толу хайырланыргъа керекбиз. Бизни уллу экспорт онгларыбыз бардыла, ол санда эл мюлкде, промышленностьда, туризмде да. Россейни Президенти, Петербургдагъы халкъла аралы экономика форумда сёлеше туруп, Россейни бла аны экономикасыны айнылыуну баш жорукъларын белгилегенди. Аладан бек биринчиси – ачыкълыкъды.

«Чынтты жалынчакъсыз къыралла тенгликде мурдорланнган халланы сайлайдыла, битеулю айныугъа юлюшлерин къошаргъа итинедиле. Россей башха-ладан айырылыуну бир заманда да унарыкъ тюйюлдю, бизни бла ишлерге сюйгенлени барысы бла да байламлыкъланы кенгерте барлыкъды», – дегенди къырал башчы.

Экинчи эмда ючюнчю жорукъла уа, эсигизде эсе, быладыла – предпринимательлик эркинликле эмда жууаплы, бирге келишген макроэкономикалы политика. Биз аланы толусунлай толтурлугъубузгъа, алай бла производствода, экспортда, адамларыбызны жашауларында да жангы даражагъа чыгъарыгъыбызгъа ийнанама».

Жыйылыуда республикабыз 66 къырал бла сатыу-алыу байламлыкъла жюрютгенини, аны бла бирге экспорт жаны бла жумушланы 32 къырал бла бардыргъаныны юсюнден да айтылгъанды. Къабарты-Малкъардан экспортну 83 проценти чакълы бири СНГ-ни къыралларына барады. Тышына асламысында аш-азыкъ товарла, темир эмда андан этилген затла, машинала ишлеуге керекли продукция, химия промышленностьну продукциясы, агъач жибериледиле.

Аладан сора да, мирзеу, татлы ашарыкъла, бишлакъла, ичгиле, суусап суула, нартюх крахмал, мал ашла, къыймала, этден хазырланнган затла, тахта кёгетледен консервала да экспортда иги кесек жерни аладыла.

Экспорт советге киргенле «Халкъла аралы корпорацияны айнытыуну мадарлары» эмда «АПК-ны продукциясыны экспорту» деген регион проектле къалай толтурулгъанларына да къарагъандыла. Бюгюннгю болумлада продукцияны сатыуну географиясын кенгертмей жарарыкъ тюйюлдю деп, бир аууздан айтхандыла. Ол а импортну алышындырыугъа да бек магъаналыды.

Россейли экспорт араны келечиси «Мой экспорт» цифралы комплекс къалай ишлегенин билдиргенди. Ол «Бир терезе» деген информациялы система бизнесге онлайн халда къырал эмда башха жумушлагъа жолну ачады, тыш рынокланы халларын, башха къыралланы бизнесменлери бла байламлыкъланы энчиликлерин билирге, алыучуланы табаргъа, жангы поставщикни сайларгъа, керекли документлени жарашдырыргъа эм кёп башха жумушланы тындырыргъа болушады. Бюгюнлюкде «Бир терезеде» 31 сервис ишлейди, 2024 жылгъа дагъыда 30 ачыллыкъды.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Кенгеш

Ал жанында – жангы окъуу жылгъа хазырланыу, айлыкъны тёлеу

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коков** шахар округланы бла районланы администрацияларыны таматалары бла ыйыкъ сайын къуралыучу жыйылыуну бардыргъанды. Кенгешге КъМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий**, аны биринчи орунбасары **Муаед Кунижев**, КъМР-ни жарыкъландырыу эм илму министри **Анзор Езаов**, КъМР-ни къурулуш эм ЖКХ министри **Алим Бербеков** да къатышхандыла.

Жангы окъуу жылгъа хазырлылыкъ, алгъадан берилген буйрукълагъа тийишлиликде социал бёлюмде айлыкъны тёлеуню игилендириу жаны бла республиканы Правительствосу бла бирге муниципалитетлени ишлери сюзюлгенди. Дагъыда Къабарты-Малкъар Республиканы 100-жыллыгъын белгилеуге эллени хазырлылыкъларына, суу бла жалчытылыныугъа, кюз-къыш кезиуге жылыу-энергетика комплексни хазырлылыгъына да эс бурулгъанды.

Приём

Тийишли буйрукъла берилгендиле

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коков** ыйыкъ сайын къуралгъан гражданланы приёмун бардыргъанды. Обращенияла кёп сабийли къолайсыз юйюрле тюшген къыйын жашау болумла бла байламлы болгъандыла. Аланы жашау журтларыны болумларын игилендириу, сабийлеге энчи багъыу эм реабилитация этиу соруула болжалгъа салынмагъанлай тамамланыргъа тийишлидиле. Казбек Коков энчи аскер операция бардырылгъан тийреде къуллукъ этген аскерчилени тюрлю-тюрлю соруулада билеклик излеп келген юйюрлери бла да тюбешгенди. Битеу тилеклеге кёре республиканы Башчысы тийишли буйрукъла бергенди.

Андан сора Псынабода Архестов атлы орамны ремонт этер онглагъа да къаралгъанды, тапландырыу бла байламлы тилекни жер-жерли инсанла айтхандыла. Регионну оноучусу республиканы Транспорт эм жол мюлк министерствосуна муниципалитет бла бирге проектни профильли программаладан бирине къошарча тийишли документацияны хазырларгъа буюргъанды.

Ачыкъ ушакъ

Борчларын бет жарыкълы толтура

Кёп болмай Къабарты-Малкъарны Регионнга оноу этиу жаны бла арасында (ЦУР) республиканы урунуу эмда социал къоруулау министри Асанланы Алим тюзюнлей эфирге къатышханды. Ол ведомствону ишини – социал пособияланы бла тёлеулени, жаш тёлюге, абаданлагъа этилген тутхучлукъланы юсюнден билдиргенди эм адамланы жарсытхан башха соруулагъа да жууаплагъанды.

Алим Орусбиевич айтханнга кёре, бюгюнлюкде министерство 100 мингден аслам инсанны тюрлю-тюрлю жумушларын тамамлайды эм алагъа пособияла бла субсидияла халда 10 миллиард сомдан артыкъ тёлейди. Алгъын замандача, бир-бир пособияланы регион кесинден береди. Сёз ючюн, сабий тууса бир жолгъа тёленнген ахчаны, 1-1,5 эм 3-7- жыллыкълагъа къарагъанлагъа пособияны, бир жолгъа юч сабий тапханлагъа. Аны бла бирге беш сабийлери болгъан юйюрлеге жашау журтларын игилендирирге адрес халда болушлукъгъа 250 минг сом тёленеди. Пособияла бла тёлеуле бир тюрлю тыйгъычсыз иелерине айны ортасындан кеч къалмай жетедиле. Башха кезиуледе уа байрамланы аллында окъуна берилип къаладыла.

Министр жаш адамлагъа, социал аралада эсепде тургъан ишсизлеге къошакъ халда къыйматлы программала ишлегенлерин да эсгертгенди. Аны бла бирге 30 жыллары толмагъанланы ишге алгъан таматалагъа къыралдан ахча тёленнгенин, пенсиягъа чыгъаргъа кёп къалмагъанлагъа да къошакъ халда жангы усталыкъ алырча онгла къуралгъанларын эсге салгъанды. Дагъыда, юйден чыкъмай, «Работа в России» порталда вакансияла, льготала бла шагъырейленирге жарарыгъын да билдиргенди.

Тюбешиуде республикада социал келишимни программасы ишлегенли юч жыл чакълы болгъанын эм анга сурам ёсе баргъаны да сагъынылгъанды. Асан улу ол жашау этерге жараулу ахчаны эм аз ёлчемин алгъан, алай ишлерге таукел инсанлагъа берилгенин энчи белгилегенди. Быйыл программагъа федерал бюджетден 60 миллиондан аслам сом бёлюннгенин, бюгюнлюкде беш жюз адам бла келишим этилгенин да сагъыннганды. Саулай алып айтханда, бусагъатда анга 2 500 адам къатышыргъа онг тапханларын ахшы себепликге санаргъа боллугъу да белгиленнгенди.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Байламлыкъла

Къонакъбайлыкъны бла шуёхлукъну шарт юлгюсю

Беш жыл мындан алгъа Черек эмда Зольск районланы араларында къарындаш байламлыкъла къуралгъан эдиле. Бу кюнледе уа эки районну келечилери да ол байламлыкъланы эсеплерин сюзер ючюн Черек районда тюбешгендиле.

Ол ахшы иш Къашхатауда Уллу Ата журт урушну кезиуюнде жоюлгъан совет аскерчилени хурметине ишленнген эсгертмеге гюлле салыу бла башланнган эди. Андан сора къонакъла тынгылы ремонт этилген Маданият юйде, Къабарты-Малкъарны 100-жыллыгъына жораланып, «Мени районум, мени Къабарты-Малкъарым» деген ат бла къуралгъан сурат кёрмючню жокълагъандыла, районда сабий чыгъармачылыкъны юйюнде къошакъ билим бериуню кабинетлерин кёргендиле. Ызы бла эки районда жашагъанланы араларында къуралгъан шуёхлукъгъа жораланнган «Биз тау жырны эки къанатыбыз» деген видеороликге да къарагъандыла.

Андан сора Маданият юйде жыйылыу болгъанды. Анда эки районну да араларында беш жылны ичинде тамамланылгъан ишлени юслериндеи баргъанды, 2021-2023 жыллагъа планла да сюзюлгендиле.

Тюбешиуню Черек районну администрациясыны башчысы Къулбайланы Алан ачханды. Ол озгъан жылланы ичинде ала жетишимли ишлегенлерин чертгенди. «Беш жыл мындан алгъа къол салынгган келишим бизни районлада жашагъанланы угъай да, Къабарты-Малкъарны битеу миллетлерин бирикдириуге, бир бирни иги ангыларгъа, шуёхлукъну кючлендирирге себеплик этеди», – дегенди ол.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Экономика

Сатыу-алыуну къайсы тюрлюсю да айнырча

Къабарты-Малкъарда бюгюнлюкде бир жерден башхасына кёчюп, сатыу-алыуну тындыргъан – 38, ишлерин дайым неда жылны кезиуюне кёре бардыргъан 742 объект барды. Былтыр бла тенглешдиргенде аланы саны 22,6 эм 10,6 процентге кёбейгенди, деп билдиргендиле КъМР-ни Промышленность, энергетика эмда сатыу-алыу министерствосундан.

Тахта кёгетле эмда жемишле бла сатыуну кезиуюнде бардырыр ючюн муниципалитетле инсанлагъа 644 тийре бёлгендиле. Ыйых кюнледе ишлеген ярмаркаланы эмда сатыуларын дайым бардыргъан жерлени ёлчеми кёбейип, 32-ге жетгенди. Алада урунгганланы санына да къошулгъанды. Дагъыда жети рынок эмда эки сатыу-алыу комплекс бардыла.

Къабарты-Малкъарны Правительствосуну былтыр 5 апрельде чыгъарылгъан 120-ПП номерли бегиминде РФ-ни Правительствосуну розница эмда оптовый рынокланы айнытыу, ярмаркалада, сатыу-алыу этерге деп къуралгъан болжаллы тийреледе жерле алыргъа себеплик этиу жаны бла оноуун жашауда бардырыуну юсюнден айтылады. Дагъыда алгъын этилген келишимлени болжалларын торгла бардырмай созаргъа, сатыу-алыуну къайсы тюрлюлерин да айнытыргъа, бахчачылыкъда къармашханланы продукцияларын аслам адам жюрюген жерледе сатаргъа онглары болурча этерге кереклиси эсгертилгенди.

Инфраструктура игилене эм айныи баргъаны себепли эл тийреледе розница сатыу-алыу да тириледи. Бир-бир тюкенле продукцияны алыучулагъа кеслери жетдиредиле. Районланы бла шахар округланы барысында да эл мюлк бла кюрешгенле жарашдыргъан затланы сатарча онгла къуралгъандыла. Бу жаны бла бир тюрлю чеклениу жокъду.

Ярмаркаланы саныны, ала къалайлада болгъанларыны, къачан ишлегенлерини юсюнден министерствону сайтында билирге боллукъду. Арт кезиуледе «юйню аллында тюкенле» деген система айнып башлагъанды. Алада аш, суу, аш-азыкъ болмагъан товарла сатыладыла. Аны себепли алыучула, заманларын къоратмай, битеу кереклерин юйлерини къатында сатып алыргъа боллукъдула.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

КъМР-ни 100-жыллыгъына 2 бет

Ариу къылыкъ хунерин иш юсюнде кёргюзтеди

Тёппеланы Шаухал миллетибизни ахшы адамларындан бириди. Ол, урунуу жолун туугъан эли Кёнделенде устаз болуп башлап, ызы бла Тырныауузгъа кёчюп, анда Элбрус районда тюрлю-тюрлю къуллукълада ишлеп келеди.

Таурух 3 бет

Малкъар ауузунда, Къара хурула таула ортасында, тёгерегин къалын орман басып, бир ариу тала барды. Жайда анда жашил кырдыгы бла бирге кёп тюрлю боялу гюлле ёседиле. Кенгден къарасанг, ала кюйюзге ушайдыла.

Жаны болгъан таш

Социал ара 4 бет

Кавказлы къонакъбайлыкъ эмда ишлерин тынгылы билип тамамлау – КъМР-ни Урунуу эмда социал къоруулау министерствосуну Черек муниципал районда социал болушлукъ этиу жаны бла комплекс арасында ишлегенлени баш борчларыды.

Къайгъырыулукъ бла жууаплылыкъ – аланы баш ышанлары

Жокълау

Казбек Коков республиканы юбилейине тамам этиллик объектледе халгъа къарагъанды

Къууанчлы ишле 10 сентябрьде бардырыллыкъларын эсигизге салабыз. «Шахарда тап онгла къурау» деген федерал проектге кирген 7 жамауат тийрени тапландырыу жаны бла ишле бошала турадыла. Сёз Къабарты-Малкъар къырал университетни къатында терек бахчаны эмда Канукоев орамда «Курортный» скверни юслеринден барады. Юрий Гагарин атлы сквер а аэропортну къатында тийрени айбатландырлыкъды, пассажирлеге тап болумла къурарыкъды .

Аладан сора да, Ленин атлы проспектни бла Тарчоков орамны мюйюшюнде, Идаров орамдагъы скверле да кёплени къууандырлыкъдыла. Мальбахов бла Комаров орамла бирге къошулгъан жерде эмда «Нарт» микрорайонда скверле да ол тийрелени жасарыкъдыла. Алада гюлле, терекле, юлкюле ёсерикдиле, гитче архитектура эсгертмеле салынырыкъдыла, спорт эмда оюн майданла, жаяу жюрюрча жолчукъла ишлениликдиле, аналагъа бла сабийлеге энчи жерле бёлюнюрюкдюле.

Бюгюнлюкде 100-жыллыкъ атлы скверде къурулуш ишле бара турадыла. Ол Сабийлени чыгъармачылыкъларыны къаласыны бла Абхазия майданны ортасында орналыпды. Къурулушчула къазыу ишлени бошап, мияладан кёрмюч мекямны ишлеп башлагъандыла. Анда, кёрмючледен сора да, адабият ингирле, лекцияла, тюбешиуле, башха ишле да ётерикдиле.

Республиканы Башчысыны буйрукъларына кёре, Пятигорскну бла Владикавказны жанындан Нальчикге кирген эмда андан чыкъгъан жерле да тапландырыла турадыла. Эсгертмелеге ремонт этиу, аланы тийрелерине чыракъла бла чыпынла орнатыу, жашиллендириу ишле да къыстау барадыла. «Ёмюрлеге Россей бла бирге» деген мемориал аркагъа уа ремонт этилип бошалгъанды.

Объектлени къурулушлары, жангыртыу ишле да миллет проектлени, федерал, регион эмда муниципал программаланы себепликлери бла графикден таймай бардырыладыла. Техника, материалла да жетерча бардыла.

«Битеу биз тамамлагъан жумушла жаланда юбилей бла байламлы тюйюлдюле. Ол ишлени андан ары бардырлыкъбыз. Къабарты-Малкъарда жашагъанланы жашауларын игилендирирге себеплик этерик проектлени не къадар толу хайырланыргъа кюреширикбиз», - деп чертгенди Казбек Коков.

Республиканы оноучусу журналистле бла ушагъында Нальчикни орамларында чыракъ чыпынланы алышындырыу токга къоранчланы азайтыргъа болушуругъун да айтханды. Жылыу баргъан ызланы жангыртыу ишле баргъан кезиуде Шогенцуков проспектде да къошакъ мадарла этерге тюшгенин айтып, Казбек Коков аны ючюн план ишле бир кесекге тыйылгъанларын, алай бюгюнлюкде жолчула ремонт ишлени жангыдан башлагъанларын билдиргенди. Къабарты орамны федерал жолгъа чыкъгъан кесеги да тюрлендирилликди. Белгилисича, анга артыкъда уллу ауурлукъ жетеди. Энди ол тёрт ызлыкълы боллукъду.

Андан сора да, регионну Башчысы властьла ара транспорт тохтаучу жерледе тюкенчиклени да кёчюргенлерин билдиргенди. «Биз бизнесменле бла сёлешиуле бардырабыз. Къулийланы Къайсын атлы орамда ол жумушну тындыргъанбыз. Энди жангы эмда айбат остановка комплексле орнатыла турадыла. Головко орамда да талай объект кетерилликди. Алгъын ашыкъ-бушукъда ишленнген тюкенчикле ушагъыусуз кёрюнедиле, аны себепли биз тийишли мадарла эте турабыз»,- дегенди Казбек Коков.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Къонакъбайлыкъны бла шуёхлукъну шарт юлгюсю

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Алан Борисович Зольск районну администрациясыны башчысы Руслан Гятовну Къабарты-Малкъарны таможнясыны 30-жыллыгъы бла да алгъышлагъанды. Бизни республикада таможня аны башламчылыгъы бла къуралгъанын да эсге салгъанды.

Руслан Хашимович а, черекчиле алагъа алай жарыкъ, жылы тюбегенлери ючюн ыспас этип, эки районну араларында жаратылгъан шуёхлукъ кёп жылланы жашарыгъын эмда республикагъа, аны жамауатына хайырлы боллугъун да чертгенди. «Биз бусагъатда олтургъан бу Маданият юйге былтыр ремонт этилгенине бек къууанама. Мында черекчилени уллулары, гитчелери да кеслерини бош заманларын зауукълу ётдюрлюклерине ишексизме», -дегенди.

Эки районну араларында байламлыкъланы юслеринден айта, ол ала тюрлю-тюрлю ишле бла бай болгъанларын чертгенди. «Бек башы уа – бизни районлада жашагъанла бир бирлери бла уллу шуёхла болгъандыла, бир бирлерин иги таныгъандыла, къууанчда, бушууда да бирге сюеледиле. Сёзсюз, алыкъа алда бизни кёп ишле сакълайдыла, биз аланы барысын да тамамларыгъыбызгъа ишеклигим жокъду», – деп къошханды ол.

Жыйылыуда Черек районну алгъыннгы башчысы, бусагъатда уа КъМР-ни судьяларыны ишлерин къурау жаны бла службаны башчысы Муртазланы Борис сёлешгенди. Ол эки районну араларында шуёхлукъну юсюнден китап чыгъарыуну дурус кёргенин билдиргенди. Бирге ишлеуню мындан ары да кючлендире барыуну дагъыда кёп башха амаллары да туура этилгендиле.

2017-2021 жыллада тамамланылгъан ишлени юслеринден а районну администрациясыны башчысыны орунбасары Эфендиланы Тареза доклад этгенди. «Бу байламлыкъланы мураты эки районда жашагъан адамланы социал, экономика эмда жашау болумларын тапландырыугъа, тюрлю-тюрлю жыл санда болгъанланы миллетлени ахшы адетлеринде, тёрелеринде юйретиуге себеплик этиудю да, биз ол ызны тутханлай барабыз»,-деп чертгенди ол.

Зольск районну администрациясыны башчысыны орунбасары Исмаил Докшоков бу шуёхлукъну мурдорун салгъанланы эсгергенди. «Жарсыугъа, ала арабыздан кетгендиле, болсада аланы башламчылыкълары ёмюрлюк болгъанына сёз да жокъду», - дегенди.

Андан сора ол 2022 жылны къалгъан айларында тамамланылыргъа керекли ишлени планы бла шагъырейлендиргенди. Ызы бла анга муниципалитетлени администрацияларыны башчылары къол салгъандыла. Ала бу огъурлу ишни мындан ары жаш адамла таукел бардырлыкъларына ышанганларын да айтхандыла.

Ахырында хычыуун жумуш башланнганды - районланы араларында байламлыкъланы кючлендириуге эмда туугъан районларын айнытыугъа салгъан къыйынлары ючюн къаум адам саугъаланнганды. Зольск районну жер-жерли самоуправление советини таматасы Муаед Эльчапаров эмда администрацияны башчысыны орунбасары Исмаил Докшоков Зольск эмда Черек районланы администрацияларыны сыйлы грамоталары бла саугъаланнгандыла.

Черек районну администрациясыны ыспасына Зольск районну билим бериу управлениясыны таматасы Асият Кочесокова эмда Кичибалыкъ элни администрациясыны башчысы Гуртуланы Малик тийишли болгъандыла.

«Зольск районну аллында жетишимлери ючюн» деген майдал Муртазланы Борисге эмда Черек районда ветеранланы советини башчысы Чеченланы Георгийге жетгенди. Зольск районну жер-жерли администрациясыны башчысыны сыйлы грамотасына Черек райондан Этезланы Мухаммат, Чеченланы Марина эмда Глашланы Артур тийишли болгъандыла.

Черекчиле уа къонакълагъа Зольск районну байрагъыны сураты бла кийизни саугъалагъандыла. Аны районда Сабий чыгъармачылыкъны юйюне жюрюген жашчыкъла бла къызчыкъла жарашдыргъандыла. Ызы бла сабийле Къашхатау элни орта школуну устазы Чеченланы Фатимат эки да районну араларында шуёхлукъну бешжыллыгъына жоралап жазгъан назмуну окъугъандыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Устала

Тирилиги, адамлыгъы бла да айырмалы

«Россети Северный Кавказ» - «Каббалкэнерго» биригиуню бийик квалификациялы специалисти,– диспетчер бёлюмню таматасы Кульчаланы Хасан энергетика бёлюмге кеси да сунмай тургъанлай тюшгенин букъдурмайды…

Ол Москваны къырал университетини тарых бёлюмюн бошагъандан сора тюрлю-тюрлю жерледе ишлегенди. Болсада 2003 жылда аны къадары энергетика бла байламлы этерге тийишли кёргенди. Артда, бу жаны бла билимин ёсдюрюрге кереклисин ангылап, Къабарты-Малкъар къырал эл мюлк академияны предприятияланы энергия бла жалчытыуну бёлюмюн бошагъанды. Андан бери жыйырма жылны энергетикада урунгганлай келеди эм аны айныууна уллу къыйын салгъанладан бириди.

– Сайлауума бек ыразыма. Бусагъатда кесими башха усталыкъ бла байламлы кёрмейме,- дейди Хасан Аллахбердиевич.

Кюн сайын Кульча улу абонентле келишимни бузмазларына, электрокюч ючюн

хакъны заманында тёлерлерине, план бла белгиленнген эм башха ишле толтурурларына къайгъырады.

Хасан урунуу жолун контролёрдан башлагъанды, алай къысха заманны ичинде фахмулу жаш, кесин иги специалистча кёргюзтюп, 2006 жылда Чегемни район электросетьлерини таматасыны орунбасарыны къуллугъун толтуруп башлагъанды. Ызы бла Нальчикде «Каббалкэнерго» биригиуню диспетчер бёлюмюню таматасына кёчгенди. Мында да аны иш кёллюлюгю, усталыгъы эм адамлыкъ жаны бла энчиликлери да эсленмей къалмагъандыла. Биринчи кюнледен окъуна ол коллективден ыспас табалгъанды.

- Хасан Аллахбердиевич, ишин билген, компания ёхтемленнген кючлю специалистледен бириди. Ол билимин, сынамын да бирсилеге берирге кюрешеди. Иши къыйын болгъанына да къарамай, борчун тынгылы толтурады. Не заманда да жарыкъ кёллюлюгюн, сабырлыгъын тас этмейди, деп къошхандыла коллегалары да.

Ишинде ахшы жетишимлери ючюн Кульчаланы Хасан «Россети Северный Кавказ» биригиуню айырмалы ишчилерини къангасында жерин тапханды.

Гитче замандан окъуна жигитибиз тирилиги бла айырмалы болгъанды, боксдан спортну устасыды, кёп кере тюрлю-тюрлю даражалы эришиуледе хорлагъанды. Иги кесек жылны футболдан «Каббалкэнерго» биригиуню командасында ойнагъанды. Бюгюнлюкде да спорт бла кюрешгенин къоймагъанды. Алай арт заманда бегирекда орус бильярдны жаратханын айтады. Тюрк бла арап тиллени да биледи, алада окъугъан, жазгъан да этеди.

Хасан юй бийчеси Малкъарланы Алла бла жаш бла къыз ёсдюредиле.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

КъМР-ни 100-жыллыгъына

Ариу къылыкъ хунерин иш юсюнде кёргюзтеди

Тёппеланы Шаухал миллетибизни ахшы адамларындан бириди. Ол урунуу жолун туугъан эли Кёнделенде устаз болуп башлап, ызы бла Тырныауузгъа кёчюп, анда Элбрус районда тюрлю-тюрлю къуллукълада ишлеп келеди. Бюгюнледе районну пенсионерле союзуну председателиди. Бахсанчыла этген ариу ишлери ючюн Шаухалны «Элбрус районну сыйлы инсаны» деген даража бла белгилегендиле.

Атасы Тёппеланы Хажимырзаны жашы Рамазан Уллу Ата журт урушха кетгенде, Шаухалгъа эки-юч жыл боламы эди, болмаймы эди, татлы ата сыфаты уа эсинде турурча болмагъанды. Рамазан 1940 жылда аскерге кетип, анда къуллукъ эте тургъанлай, Уллу Ата журт уруш башланып, анга къатышханды. Аны аты «Кабардино-Балкарская правда» газетни 2013 жылда 4 апрельде чыкъгъан номеринде фашист концлагерьде ёлгенлени тизмесинде айтылады. Обасы Украинада Владимир-Волынский шахардады.

Шаухал эки тамата, бир да кичи къагъанакъ къарындашчыгъы бла анасы Доттуланы Батокъаны къызы Фатиматны къолунда къалгъанды. Жарсыугъа, ол сынаулу жыллада сабийледен бири кёчгюнчюлюкню аллында ауушханды. Алай бла сюргюннге ала бешеулен болуп кетгендиле: ата журту ючюн къазауатда жанын берген жигитни анасы Уркъуят, аны юч акъылбалыкъ болмагъан жашлары – Сафар, Шаухал, Азрет, сора юй бийчеси Фатимат. Ала Къыргъызстанда Фрунзе областьны Ивановка районуну Акъсай элине тюшгендиле. Анда ол къыйын кезиуде жашчыкъланы кичилери Азрет, сабийлени ынналары - юйюр тутуругъу Уркъуят - ауушхандыла.

Шаухалны анасы Фатимат, Уллу Ата журт урушда этген батырлыгъы ючюн Совет Союзну Жигитине кёргюзтюлген Доттуланы Ибрагимни туугъан эгечи, колхозда чюгюндюр бахчалада ишлегенди. Аны бек биринчи болушлукъчулары эки жашы болгъандыла. Анда да, не къыйын болса да, жашау тохтамагъанды – сабийле ёсгендиле, окъугъандыла, ишлегендиле, жаш адамла юйдегиленнгендиле. Сафар къаллай жаш болуучусуну юсюнден аны экиге айланнган къарындашы КъМР-ни халкъ жазыучусу Тёппеланы Алим бла аны юйдегиси Фатимат айтып эшитгенме. «Бир кесек аякъ тирегенден сора, – дей эдиле ала, бири айтханны бири толтура, – биз ана тилибизде жыр айтхан, тепсеген къауумла къурап, аны бла къуландыргъанбыз таматаланы. Гитче спектакльле салып да кёргюзтгенбиз. Тепсеуде, жырлауда, театр оюнларыбызда да Сафар биринчи болгъанды. Ариу къаракъаш жаш. Къызла ийменип, аллай оюнлагъа артыкъ къатышмай эдиле да, къызча кийиндирип да чыгъаргъанбыз аны сахнагъа...»

Сафар юйюр къурагъан кюн бек къууанчлы эди ахлулагъа, тенглеге да. Аны жашау нёгерге сайлауу – Атаккуланы Мухамматны къызы Лейля къалай тюз болгъанын а жашау кеси кёргюзтгенди. Ата журтха къайтханда, эски юйлерин жангырта туруп, Сафар ток уруп ауушханды. Лейля, алай жашлай башсыз къалгъанда да, къайын арбазындан кетмегенди. Къайын анасы Фатимат бла бирге эки жаш ёсдюргенди – Махти бла Муталип.

Шаухал юйюр тамата болгъанлыкъгъа, ол эки тиширыу бар ауараны кеси инбашларына алып, анга окъургъа онг бергендиле. Айхайда, кеслери да андан билеклик излегендиле. Ол школну Кёнделенде бошап, Къабарты-Малкъар къырал университетни тарых-филология факультетини орус тил бла адабият бёлюмюнде окъугъанды. Урунуу жолун а, алда эсгерилгенича, элинде сегизжыллыкъ школда башлагъанды. Ары келгенлей окъуна жаш устазны окъуу жаны бла директорну орунбасары этгендиле. Ол да анга берилген борчха жууаплы къарагъанды.

Болсада анга школда кёп ишлерге тюшмегенди. Къурау хунерин, билимини теренлигин да кёрюп, кёп бармай аны партияны Бахсан райкомуна инструктор этип алгъандыла. Андан сора ол бир къауум жылны Тырныауузну шахар комитетинде ишлегенди. Анда пропаганда эм агитация бёлюмню таматасына дери ёсгенди. Артда Шаухалны партияны шахар комитетинде халкъ контрольну бёлюмюне тамата этгендиле.

Халкъ аллында ишледе урунгганы Тёппе улуну бар ачыкъ, жашырын да къылыкъ хунерин ачыкълагъанды – тюзлюк хорлагъанды аны хар этген ишинде. Ол алай бла сюйдюргенди кесин жамауатха, алай бла тийишли болгъанды аны ышанмакълыгъына. Шаухал Тырныауузда дагъыда кёп жууаплы къуллукълада урунгганды. Кертисин айтханда, тозурагъан ишни къайда аягъы юсюне салыргъа керек болса, анда табылгъанды. Алай бла талай жылны табийгъатны эм табийгъат ресурсланы къоруулау жаны бла шахар комитетни председатели болуп тургъанды. Элбрус район къуралгъанда, аны администрациясыны таматасыны орунбасарыны къуллугъунда, административ-праволукъ бёлюмде да ишлегенди ол. Бюгюн да районда болумну аныча билген азды.

Къайда, не къуллукъда болса да, Шаухалны тюзлюгюн, таматагъа, кичиге да бирча хатер эте билгенин белгилейдиле аны таныгъанла. Бир заманда «жууургъанны кесине тартыучуладан» болмагъанды, менсинмегенди, жашауу халкъы, аны жарсыулары, къууанчлары бла биргеди. Ол шартланы, Тырныауузну суу алгъанда, хар ким кеси юсюнде сынагъандыла. Кюн да, кече да къыйынлыкъгъа тюшген адамлагъа болушлукъ этип, аланы кереклерин тапдырып, тынчаймай айланнганладан бири эди Тёппе улу. Баям, ма ол тюрлю жандауурлугъу, адамлыгъы ючюн айыргъандыла аны, ол солуугъа кетгенден сора районну пенсионерле союзуну таматасына, Элбрус районда жамауат-къырал организацияланы координационный советине председательге да.

Тёппеланы Шаухалны жашау нёгери Теммоланы Омарны къызы Жаннетди. Ол Тырныауузда аз вольтлу аппаратура чыгъаргъан заводда чулгъаучу цехге таматалыкъ этип тургъанды. Жаннет кёп жаш адамны тюз жолгъа салгъан, жамауатда сыйы жюрюген инсанды. Ала бир юйюр къурагъанлы алтмыш жылгъа жетип келеди. Бу эки асыл адам бир бирге намыс этгенлери, ариу жашагъанлары бла кёплеге юлгюдюле.

Бюгюн къыйын заманыды Жаннетни, аурупду, Шаухал а аны къатындан кетмейди. Кеталмайды, аны къарындашдан, эгечден туугъанлагъа окъуна ышанып. Бир бирге алай сакъ болуу кёп аурууланы жолларын кеседи. Хар не да тап болур, Аллах айтса.

Шаухалны не ишге да жюреги, къаны бла берилгени туурады. Алай ишлегени ючюн ол къыралдан ыразылыкъ да алгъанды – «Махтаулу урунгганы ючюн», «Урунууну ветераны» деген майдаллагъа, КъМАССР-ни Баш Советини Президиумуну, республиканы Правительствосуну эм КъМР-ни Парламентини, РОСТО-ну (ДОСААФ) ара советини, КъМР-ни Пенсионерле союузуну да махтау къагъытларына тийишли болгъанды. Аны Тырныауузну шахар советини депутатына кёп кере айыргъандыла.

Миллетибизге кёп иги уланла берген тукъуму Шаухалны кесине баш этип, оноуну анга ётдюргенди. Бюгюн анга этилген ыспас алагъа, элине, жамауатына да берилген сыйды.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Форум

Фахмуларын ачыкълагъандыла, бир бирлерин таныгъандыла

Кёп болмай Минги тауну тийресинде КъМКъУну солуу базасында «Эльбрус-2022» деген ачыкъ миллетле аралы лагерь кесини ишин бардыргъанды. Анга республиканы битеу шахарларындан бла районларындан жыл санлары 15-18 жыл болгъан къызла бла жашла къатышхандыла.

Лагерьни бардырыуну баш мураты халкъла аралы шуёхлукъну кючлеу эди. Аны программасына «Битеукавказ жаш тёлю тренинг араны» башчысы Екатерина Борисевич къурагъан тюрлю-тюрлю юйретиу жыйылыула бардырылгъандыла. Алада жаш адамланы кеслерине тийишли багъа берирге, башхала бла байламлыкъ тохташдырыргъа, халкъ аллында сёлеширге юйретгендиле. Аладан тышында да спорт эм медиа квестле да бардырылгъандыла.

Андан тышында да жаш тёлюню патриот низамлыкъгъа юйретиуге да лагерьни къурагъанла аслам эс бёлгендиле. Форумгъа КъМР-ни миллетле аралы эм жамауат проектле жаны бла министри Анзор Курашинов да къатышханды. Жаш адамла анга тюрлю-тюрлю соруула бергендиле. Тюбешиуде юйюр жашауда магъаналы не зат болгъанын сюзгендиле. Шуёхлукъну магъанасы неде болгъаныны юсюнден да хар бири да оюмларын билдиргендиле. Андан тышында да жаш тёлю министрден башхала бла байламлыкъла къурар ючюн, къаллай мадарланы хайырланнганын эм министерствону жуукъ заманнга къаллай муратлары болгъанларын соргъандыла. Ол берилген соруулану барысына да тийишли жууапла тапдыргъанды.

Лагерьни ишине Псычох элни орта школуну окъуучусу Жантууланы Ислам да къатышханды. Жаш адам белгилегеннге кёре, быллай тюбешиуле бюгюнлюкде бек керекдиле жаш адамлагъа.

- Шёндюгю жашауда бола тургъан тюрлениуле жаш тёлюню эсин кёп затлагъа бёледиле. Аланы араларында иги, аман да тюбейди. Ол себепден бизге керекли затланы ачыкълау жаны бла болушлукъгъа быллай форумла бек керекдиле, - деп чертгенди Ислам.

Лагерь ишлеген бир ненча кюнню ичинде жаш адамла жырлагъа, тепсеулеге эм назму айтыугъа кеслерини хунерлерин кёргюзтгендиле. Ахыр кюн а аланы Гара-Башына экскурсиягъа элтген эдиле.

Форумгъа къатышханланы хар бирине да сертификатла берилгендиле. Ала кече арасына дери отну тёгерегинде олтуруп, гитара бла жырла жырлап, тангны алай атдыргъандыла.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Эсде тутуу

Жырынг турур айтылгъанлай

Ол урунуу жолун «Коммунизмге жол» газетде башлагъанды. Артда уа аны, тилни ариу билген жашны, республиканы радиосунда ишлерге чакъыргъандыла. Аны жумушакъ ауазы тау элледе жашауну юсюнден хапар айтып башласа, кёпле сюйюп, эс буруп тынгылагъандыла. Бошдан тюйюл эди Магомет эл жашаудан хапарлауну сайлагъаны да, таулу къайда болса да, элни жашауу аны къайгъы да, къууанч да этдиргенлей турады. Бизни къадарыбыз Беш да Тау эл бла бирди. Аттоланы Магомет кёп жылланы ичинде журналист борчун толтура, жауунду, къарды деп къарамай, Малкъар ауузланы хапарларын уллу дуниягъа билдирип тургъанды. Аны бла окъуна ол атын ёлюмсюз этгенди. Ма ол заманда жазгъанды:

Жолум элтеди тюзге да,
таугъа да,
Тюбейме, шуёхха да, жаугъа
да..., – деп.

Аттоланы Магометни чыгъармачылыкъ иши очерк жанр бла чекленип къалмагъанын барыбыз да билебиз. Магомет дагъыда кесин бир къауум жанрда сынагъанды. Ол тамсиллени, фельетонланы, чам хапарланы да устасыды. Аны биринчи назмулары «Тейри къылыч» (1966 ж .) деген жыйымдыкъда, дагъыда бир къауум жылдан жаш авторланы «Эжиу» (1974 ж.) деген китапларында басмаланнгандыла. 1991 жылда аны «Кюлюрге сюемисиз?» деген аты бла хапарла, чамла, тамсилле, интермедияла китабы чыкъгъанды. «Биз Атто улу биринчи китабына къысха, чам, кюлкюлю, лакъырда хапарланы жыйымдыгъыды дерге керекбиз. Ол жаны бла алып къарагъанда, жаш автор, кесини жазыу ызын излегени бла чекленмей, кёз къарамында, суратлау сёзюнде кесини энчилигин тохташдырыуда мадарлы да, тынгылы атламла да этгенди дерге тийишлиди», – деп жазады китапны ал сёзюнде кесаматчы эм уллу

Аттоланы Хасимни жашы Магомет, малкъар окъуучуну, радиогъа тынгылаучуну да кёп жылланы шуёху болуп келген журналист, эсибизде асыл адамча, сабыр нёгерча, къайгъырыулу тенгча къалгъанды.

жазыучу Толгъурланы Зейтун.

Сюжет ызланы барын да жазыучу жашаудан алгъаны бла байламлы болур, бу чыгъарманы жигитлерин биз таныгъан адамлагъа ушатып, жазыучу бизни сагъыншха къалдырады. Эндиге дери сен сансыз этип неда аз эс буруп тургъан кемчиликле, алагъа сюд этеринги сакълагъанча, туурагъа чыгъып, ачыгъыракъ боладыла, теренирек ачытадыла. Миллетингни энчилигин сакълар ючюн, не зат этерге, къаллай кемчиликле бла кюреширге керек болгъаны оюмгъа къалдырады. Масхара да, чам да адамны сагъыш этдирмеселе, аладан не магъана? Кюлдюнг да, унутдунг. Аттоланы Магомет жазгъан затла уа сагъыш этдиредиле.

Магометни «Керти сёз – жаннга дарман» деген жыйымдыгъы 2012 жылда чыкъгъанды. Поэзияны жанрында этген сынаулары Магометни мында да назму орамын жарытырча фахмусу болгъанын кёргюзтедиле. Бу китапха кирген назму тил бла, къара сёз бла да жазылгъан тамсиллени таматала, сабийле да сюйюп окъуйдула. Адам тил бла сёлешген бёрю, арслан, тюлкю, тамсиллени башха жигитлери да адамлагъа бек ушайдыла. Бизни кемчиликлерибизни, махтау келтирлик иги халларыбызны, ышанларыбызны да жаныуарлагъа берип, алай кёргюзтюуде бир терен насийхат магъана барды. Алай болмаса, бу жанр эрттеги Эзопдан бюгюннге дери жашап турмаз эди.

Жаныуарла Бёрюню
Башчыгъа айырдыла... – деп башлана эсе тамсил, бу эки тизгинни ызындан келлик хапар-таурух окъуучуну сейирсин-

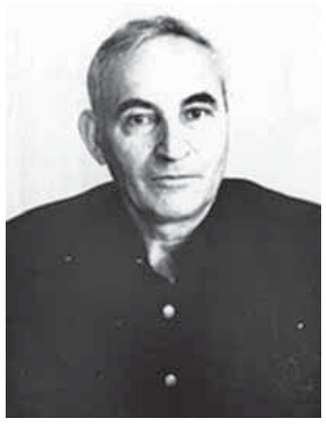

дирмей къоймаз, аллай башчы кеси да эсибизге тюшер.

Неда:
Къоян, тамата болгъанлай,
Башлады башхача атлай,
Ол акъыллы сёлеширге
Кюрешеди юйренирге...

Къайсыбыз тюбемегенбиз быллай къуллукъчугъа? Къайсыбыз кёрмегенбиз аны алгъышларгъа ашыкъгъан кёзбаучуланы?

Магометни тамсиллери жашауну бизни халкълыгъыбызгъа, къылыкъ къуралышыбызгъа келишмеген бетин ачадыла эм ол буруш, ушагъыусуз затла бла кюреширге чакъырадыла.

Бюгюнде инсан назмула, лирика назмула жазгъанла да, хар бири басмагъа урулуп бармасала да, кенг белгили болмасала да, аз тюйюлдюле. Малкъарлылада не заманда да къара сёзден поэзия сёз аслам болгъанды. Ол да бизни миллетибизни бир энчилигиди дерге боллукъду. Магометни бу поэзия жыйымдыгъына кирген назмулары бир къауум жылны ичинде жазылгъандыла. Поэтни жазгъа, къышха, табийгъатны ариулугъуна аталгъан назмулары эсде къалырча сыфатла бла келедиле. Ма, сёз ючюн:

Къаяда булутчукъ,
Мая къуюлгъан сют
Кибик, уюп, шошчукъ
Турады...

Неда:

... Жазгъа къууанады жашчыкъ.
Кырдыкчыкълары – къолунда,
Къарылгъашчыкъ отоуунда
Уясын ишлей турады,
Жазны ийиси урады...

Быллай, дунияны жангырыуна къууандыргъан тизгинле бла бирге Магометни адамлагъа аталгъан назмулары да кёпдюле. Магомет журналист къадарында кёп аламат адамны атын тарыхха кийиргенди. Энди уа миллетибизни атын иги бла айтдыргъан жашлагъа алгъышын назму сёз бла да къатлайды.

Поэтни Малкъаргъа, бютюнда Бызынгыгъа – гитче Ата журтуна аталгъан назмулары аслам болсала да, Къыргъызстаннга, Ала-Тоогъа, саулай Кавказгъа да табылады ыразылыкъ сёзю:

...Исси-Кёлча, элпек болсун
ырысхынг сени,
Намысынг дайым Ала-Тооча,
бийик!..
Къарындаш Къыргъызстан,
сендеди жюрегим,
Манга багъалыса, малкъар жери
кибик!..

Магометни лирика назмуларыны юсюнден сёзню энчи айырып айтыргъа тийишлиди. Ариу сёзле, кеслери алларына айтылып къалмагъанлай, ариу сезимлени жасап, ала бла бирге келселе, алагъа ийнанмазгъа, керти багъа бермей къояргъа онг жокъду:

Сени ариу суратынг
Бизни юйде турады.
Сени кёрсем, жюрегим
Башха тюрлю урады...

Дуния башыны поэтлери ич сезимни юсюнден айтыр сёзлерин излеп, сайлап, басмагъа алай ургъан заманда, былайда Магомет ол затланы бош, тынч, ары-бери бурмай, ким да ангыларча, ана тилибизде шатык айтылгъан сёзле бла береди. Бу сурат болуп къалгъан оюм кимни да кёз аллына келеди. Ариу да, ангылашымлы да болуп.

Бу башында сагъынылгъан хунерни, усталыкъны бютюнда туура Магометни жырларында кёресе. Эсинге тюйрелип къалгъан жырла, аланы ким жазгъанын сен билмеген, алай кеслерине сюйюп тынгылата туруучу жырла Аттоланы Магометникиле болуп чыгъадыла. Аны «Ийнан жюрек сёзюме», «Саугъам – жырым», «Хасаниячы къыз», «Эшитдир ариу атынгы» деген, дагъыда башха жырлары, тамсиллери, чам хапарлары, очерклери миллетини ауузунда айтылгъанлай келедиле да, аланы жарыкълыкълары къалам къарындашыбызны эсгертгенлей турады.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Таурух

Жаны болгъан таш

Малкъар ауузунда, Къара хурула таула ортасында, тёгерегин къалын орман басып, бир ариу тала барды. Жайда анда жашил кырдыгы бла бирге кёп тюрлю бояулу гюлле ёседиле. Кенгден къарасанг, ала кюйюзге ушайдыла.

Ол таланы ортасында, башын да къыртыш басып, бир уллу таш барды. Тюплю-башлы юй тенгли бир болур. Къатына барып къычырсанг, аны ичинде жукълап тургъан къая къызы уныып, сени сёзюнгю къауум кере къайтарыр. Тынч сёлешсенг, ол да тынч жууап айтыр. Арт жыллада анга Ойт-Ойт таш дейдиле. Буруннгу аты уа Ойта таш болгъанды.

Бу ташны юсюнден халкъда сейир хапар жюрюйдю. Эртте болгъанды, дейдиле, бек эртте, обурланы, къуртхаланы заманларындан бери келген хапарды дегенле да бардыла. Ауздан ауузгъа, тёлюден тёлюге ёте келеди, ким биледи, бирле къошхан, бирле уа къоратхан да эте болурла.

Мен да эшитгенимча айтайым. Эртте-эртте, бек эртте бу тийреледе Ойта деп бир сейирлик ариу тиширыу жашап болгъанды: атасы, анасы, къарындашы бла бирге. Ол аллай ариу жан эди, кюндюз къарасанг – ариулугъу кёз къамата, кече уа къарангыны жарыта. Аны сюйген жашы да болгъанды. Жарсыугъа, хапарчыла жашны атын айталмагъандыла. Иш эртте болгъаны ючюн ол унутулгъанды. Къызны аты уа сагъыныла турады да, ол эсде къалгъанды.

Ойтаны ариулугъуну хапарын бу тийрелеге келе туруучу саудюгерчиле узакъ жерлеге жайгъандыла. Аны бийледенми, патчахладанмы болгъанды, залимледен залими бир огъурсуз киши эшитгенди. Кеси оноу этген жерде ол инжилтмеген, къыйнамагъан, жилятмагъан адам къалгъан болмаз. Ол таула артында, Къара тенгиз тийресинде жашагъанды, дейдиле.

Ол кеси сюйгенни этгенди. Угъай дерге адам чыкъмагъанды. Арада аллай бир жигит табылса, аскерлерин жиберип, аны юйюрю-юйдегиси бла жокъ этип болгъанды.

Бу залим кишини юйдегиси, сабийлери да болгъандыла. Алай къызны ариулугъун эшитгенде, аны кесине экинчи къатыннга алыр акъыл этеди.

Кёп багъалы саугъала берип, келечиле жиберип тургъанды. Алай къызны жюреги башха адамда эди. Ол эди аны патчахы, бийи да. Сора дагъыда ол туугъан элин бек сюйгенди. Аны къоюп бир жары да кеталлыкъ тюйюл эди.

Ол огъурсуз киши уа жаш саулукъда къыз анга бармазлыгъын ангылагъанды. Сора аман акъыл излеп тебирейди. Аны жеринде уа бир къарт къуртха къатын болгъанды, дуния башында жюрюген бары аманлыкъланы билген. Анга буюрады жашны дуниядан къурутургъа.

Ол а ишни къолгъа алгъанды. Бирде къанатлы болуп уча, бирде уа бёрю сыфатха кирип чаба, жорта жашны элине келеди. Элге кирген жерде, ашыкъ ойнай тургъан сабийлеге жолугъуп, жашны юсюнден сорады. Сора, къайда болгъанын билип, ары тебирейди.

Черекден да ётюп, сыртлагъа, тёшлеге да ёрлеп, ахырында жаш къойла кюте тургъан жерге келеди. Къойчу - тала ортасында, маллары да арлакъда кюте. Къуртха шыбыртсыз жанлай келип, ол эс бургъунчу, аны юсюне бир затла окъуп юфгюрдю.

Жаш а къарап-къарагъынчы таш болду. Юсюнде жамычысы уа къыртыш болуп башын жапды.

Аны бла къуртха, аман ишин тындырып, ызына къайтды. Жаш а думп болуп къалды. Элни адамы изледи. Тапмады. Жаллыны зараны жетген сунуп къойдула.

Тала бла ётген малчы, жолоучу болса да, ташха къарап сейирге къаладыла. Биз былайтын жюз, минг кере баргъанбыз, муну бир да кёрмегенбиз деп.

Ташны хапары элге да жайылады. Кюнлени биринде къыз да барады аны къатына. Жылы къоллары бла сылайды ташны. Ангылайды ол аны сюйген жашы болгъанын. Къатында олтуруп, кёп жилягъан да этеди. Алай аны артха къайтарыр амал а жокъ.

Андан сора къыз ташха терк-терк келе, къатында олтуруп, хапар да айта, жилягъан да эте, кёз жашлары бла аны жууа тургъанды. Баям, ол заманлада окъуна айтылып къалгъан болур Ойта таш деп.

Залимлени залими уа дагъыда къауум кере жибереди келечиле. Къыз анга барыргъа унамагъандан сора, элге чериую бла киреди. Аллына чыкъгъан адамланы къыра барады. Къызны адамларын да ёлтюреди.

Ол а таш таба къачады. Аскерле да ызындан боладыла. Къыз аладан алгъаракъ болуп, ташха жетеди. Аны къучакълап, къаты жиляйды. Ол кезиуде ташны ичи ачылып, къызны кесине тартып, жангыдан этилип къалады. Къуугъанла да жетедиле алайгъа. Къызны тапмай, ызларына къайтадыла.

Бу иш болгъанлы бери кёп жылла, ёмюрле оздула. Ташны къаты бла мал сюрген эр кишиле: «Ойт,Ойт», – деселе, таш да къайтарады ол сёзлени. Андан сора ташха Ойт-Ойт таш деп атагъандыла.

Бюгюнлюкде да ары барып, къулагъынгы ташха салсанг, аны солугъан тауушун эшитесе. Сора ташны сылап, тынч: «Ойта, Ойта», – десенг а: «Ой,ой», – деп, андан бир сейир ауаз чыгъады.

Къычырсанг а, сюймейди. Алай болса, ол да къаты жууап къайтарады. Сора анга тынгылай кетсенг, Ойтаны хапары керти болур деригинг келеди.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Сайлауларына кертичиле

Музыканы энчи дуниясына эшиклени ача

Жашууланы Назирни къызы Акъайланы Динараны сабийлигинден таныйма. Ол, ариу, кюн туууушлу къызчыкъ болуп, школ жыллада окъуна жырлап, кёплени къууандыргъанды. Кёнделенчи жашла «Таулан» деп жыр къауум къурагъанда, кеслери жазгъан, макъам такъгъан жырланы бир къауумун Динарагъа юйретип, тынгылаучулагъа алай эшитдиргендиле. Ол заманда сабий болса да, къыз жыр искусство бла байламлыгъын тас этмегенди.

Школда окъууну бошагъандан сора, Искусстволаны Шимал-Кавказ къырал институтуна кирип, анда «Культурология» бёлюмде окъугъанды. Урунуу жолун 2002 жылда Кёнделенде сабий садда музыкадан юйретиучю болуп башлагъанды. Анда жетишимлерин кёргенде, Динараны элни ючюнчю номерли школуна чакъыргъандыла. Ол юйретген сабийле не тюрлю къууанчлада да жырлайдыла, аны къой, эришиуледе алчы жерле алып турадыла. Ол шартха кёп кере да кёлюбюзден къууанабыз.

Кесигиз билгенликден, бир ненча жыл мындан алгъа школ системагъа уллу жангылыкъла кийирилгендиле – окъуу юйлени кеслерин, сабий садланы да бирге къошхандыла. Ол глоболизацияны бир тюрлю бир магъанасы болуп, хайыры чыкъды дерча болдуму, болмадымы – алыкъа ол затны айтхан къыйынды. Ма алай бла элибизде ючюнчю школну – бек эрттегили окъуу мекямны биринчи бла экинчи номерли школгъа къошханларында, Динара биринчисине – Доттуланы Ахмат атлы школгъа баргъанды. Жыр, музыка дерслени сынаулу устазын анда юйретиу жаны бла директорну орунбасары этгендиле.

Динара сабийлени музыкадан ангыламлы болургъа, жырларгъа юйретеди. Башланнган класслада да къошакъ дерсле береди. Ол айтханнга кёре, музыка бла юйретиу сабийлеге бюгюн бек керекди, ол аланы тин дунияларын уятады. Кертиси бла да, биз бюгюн сабийлерибизни жансыз техникагъа

ышанып, аны бла шуёх этгенбиз. Алай а жашауну жашау этген жан байлыкъды, хакъ байлыкъ. Динарача адамла аны эслейдиле. Сабий не къадар терен билим алса, музыканы, башха искусстволаны да ангыласа, ол аны тас этмезлик байлыгъы боллукъду.

Музыкадан ангылам – ол къаллай уллу байлыкъ болгъанын айтыргъа ёлчем да, санау да жетмейди. Халкъыбыз эриккенин кетерген неда къууанч кюнюнде излегенича, жырны, макъамны къыйынлыгъында да излегенди. Бу не ол бушугъа, Аллах андан кери этсин, кюйле, сарынла такъгъанды. Алай бла жюрегин суутургъа кюрешгенди. Былайда музыка адамгъа къыйын сагъатында къалай болушханыны юсюнден илму жазгъанла тюшедиле эсинге. Сёз ючюн, ингилизли психолог Виктория Уильямсонну «Мы – это музыка» деген китабы ол шартны юсюнден толу хапарлайды. Автор айтханнга кёре, музыка, балхам тюйюл эсе да, адамны къылыкъ хунерин, инсанлыкъ дуниясын къурауда уллу жер алады. Ол бизге болушлукъгъа туугъанды.

Таулу миллет къууанчха ачылгъан халкъ болмагъанлыкъгъа, Динара ол затланы бусагъатда ёсе тургъанлагъа къалай керек болгъанларын теренден ангылагъан устазды. Культурология жаны бла алгъан билими сабийлени юйретиуде анга бек жарайды. Ол айтханнга кёре, музыкадан иги ангыламы болгъан сабий къайда да кесине жер да, шуёх да терк табады. Аны бла бирге устаз сабийни жюреги тартхан затдан башха жанына бурууну да тюзге санамайды. Ол сабийни юйретиуде, аны эркинликлерин бузмай, тюзлюкден, халаллыкъдан, жарыкълыкъдан бир жанына кетмей, аны инсанлыгъын эсге алыргъа, окъуучуну кёз къарамына эс этип тынгыларгъа, аны ангыларгъа чакъырады. Кеси да ишин ол методикагъа таянып къурайды. Психологла да ол жолну тюзге санайдыла.

Динараны дерсинде хар бир ол окъутхан сабий кесини фахмусун кёргюзтюрге онг табады. Аны бла бирге музыкадан бла жыр айтыудан энчиликлеге юйренеди, анга дери болгъан сынауланы да хайырланады.

Сюйген ишинги этсенг, ол бирлеге (кесинге да) къууанч келтирсе, андан иги, андан уллу зауукълукъ берген не зат барды? Уллу жетишимди жашауун аллай шартла бла байлагъан.

Музыка бла жыр айтыу къошакъ билимге санала эселе да, аланы уллу кючлери барды: ала адамны ич дуниясын кенгертедиле, фахмусун ачадыла, къылыкъ хунерин бегитедиле, адамланы бир бирге бирлешдирген да этедиле.

Школда угъай да, элде, Элбрус районда баргъан къууанчлы, окъуу ишледе да Динараны сабийлери, бир-бирледе ол кеси да, ариу жырлап, къууандырадыла ары келгенлени. Ала болмай, тюбешиу, жыйылыу да ётмейди. Художестволу ишде жаны бла эришиу болуп, ала алчы жер алмай къоймагъанлары да белгилиди. Окъуучуларындан артха къалмай, устазлары да кёп кере айырмалы болгъанды: алда баргъан «Лучший в профессии», быйыл да «Сердце отдаю детям» деген республикалы конкурслада биринчи болгъанды.

Динара сабийни музыкагъа, жыргъа фахмулу болгъанын, болмагъанын терк окъуна биледи, алай а жаланда айырмалыла бла ишлерге итинмейди – башхаланы да ол тенгликге тартыргъа кюч салады. Аны оюмуна кёре, жырларгъа сюймеген, фахмусуз сабий жокъду. Жаланда аны хунерин айнытыргъа керекди.

Ол къаллай асыл адам болгъаны бет къанындан, къарамындан, сабырлыгъындан танылады. Андан келген жылыу ол юйретген сабийчиклени жюреклерин жылытханлы жыйырма жылдан атлагъанды. Ата-анала да устазгъа уллу хурмет этедиле. Мен а, хар аны кёргеним сайын, арабыздан жашлай кетген атасы Назирни – биринчи классха бирге баргъан тенгими, жумушакъ, сабыр жашны эсиме тюшюреме. Эртте башсыз къалып, юч жаш бла къыз ёсдюргенди аны юй бийчеси Балаланы Роза: Динара бла аны юч къарындашы. Бюгюн ала бары да бирер иш бла бет жарыкълы кюрешедиле да, жуукъ, тенг анга къууанабыз.

Динара Акъайланы келинлериди. Баш иеси Илияс бла тёрт сабий ёсдюредиле. Къайын анасы Лизаны бла Динараны араларында болгъан келишимлик юлгюде айтырча татлыды.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.

Жаш тёлю

Ахшы умутладан башланнган жол

Къыралыбызда школланы тауусханла сынауланы ЕГЭ халда берип келгенли да быйыл ол бегирек къыйын болгъанын Рособрнадзорну келечилери белгилегендиле. Нек дегенде бу жылдагъы выпускникле тогъузунчу классны тауусхан кезиулеринде пандемия башланып, ала экзамен къалай берилгенин кёрюрча болмагъандыла.

Алай эсе да, жаш тёлю жангычылыкълагъа терк окъуна тюшюне, жетишимлиликлери, ётгюрлююклери бла да бизни кёллендиредиле. Жыл сайын да мектеплени, бийик окъуу юйлени, башха-башха колледжлени бошап, жашауну кенг жолуна чыгъа, бирсиледен артха къалмагъанлары да.

Аппайланы Алина устазы Жазаланы Жулдуз бла.

Сёз ючюн, Аппайланы Алина быйыл Тёбен Чегемни Къулийланы Къайсын атлы битеулю билим берген школун жаланда «бешлеге» тауусханды. Алгъадан окъуна айтсакъ, ол КъМКъУ-ну Педагогика, психология эмда физкультура-спорт билим бериу институтуну энди бюгюнлюкде студенти болгъанды. Аны психология факультетин сайлагъанды эмда бакалавриатда «битеулю психология» ызда окъурукъду.

Школда уа биринчи классдан да «бешле» алып тургъанды. Бегирек малкъар тилден бла адабияттан, орус тилден бла литературадан, биологиядан, немис тилден, физикадан дерслени жаратханды. Ол предметледен олимпиадалагъа да къатышып, мектепни, районну да атларын махтау бла айтдырып тургъанды.

Алай бла Алина ана тилибизден окъуучуланы быйыл бардырылгъан школ олимпиадаларында Чегем районда, ызы бла республика даражада да биринчи жерлени алгъанды. Бу дерсден а аны белгили хунерли устазыбыз Жазаланы Жулдуз Исхаковна окъутханды.

Дагъыда къызчыкъны немис тилден жетишимлерин белгилерчады. Ол бу предметден битеуроссей онлайн олимпиадагъа къатышып, районда – биринчи, къыралда уа экинчи оруннга чыкъгъанды. Энди уа, шёндюгю жашауда къайсы тилни билсенг да, ол артыкъ болмазлыгъын черте, мындан арысында ингилизчагъа тюшюнюр муратдады.

Огъарыда ол психология жаны бла окъуугъа киргенин сагъынгъанбыз. Бу усталыкъны гитче сабийлени сюйгени ючюн сайлагъанды. Алай эсе да, кесин устаз болуп угъай, школда неда садикде психолог болуп кёреди. Анга хар заманда да адамланы къылыкълары, сагъышлары, биреу башха бла нек келишалмагъаны дегенча затла сейирдиле. Аны себепли уа бу темалагъа жазылгъан китапланы окъургъа сюеди, психологиядан ангылауу, сезими да бардыла.

Аны тиллеге тюшюнюу жаны бла хунерин да белгилегенбиз. Ёз тилибизни энчи алып айтсакъ, келир жыл ол КъМКъУ-ну къарачай-малкъар филология факультетине да кирир муратдады. Быйыл ары барыргъа орус литературадан экзаменни заманын оздуруп къойгъанына жарсыса да, энди бу умутун толтурур акъылдады. Миллетибизни хурметли адамлары жашагъан элибизде тууп ёсген къызчыкъ адетлерибизни-тёрелерибизни багъалайды, бу факультетде окъуп, жаланда тилибизни угъай, маданиятыбызны, адабиятыбызны, халкъ чыгъармачылыгъыбызны да терен билирге излейди.

Бош заманын а ол къагъыт китаплагъа жоралайды. «Аланы къолум бла сезгенлей турургъа керекме», - деп да кюледи. Бюгюнлюкде Фёдор Достоевскийни «Преступление и наказание» романын къайтарып окъуйду. Ол а анга жаланда орус классиканы бир чыгъармасы болуп къалмай, психология жаны бла бютюнда сейирди.

Алина жашау жолунда къайсы ыз бла барса да, жетишимлилени сатырына къошулурун, иш кёллюлюгю бла айырмалы болурун биз да тежейбиз.

ТРАМЛАНЫ Зухура.

Социал ара

Къайгъырыулукъ бла жууаплылыкъ – аланы баш ышанлары

Кавказлы къонакъбайлыкъ эмда ишлерин тынгылы билип тамамлау - КъМР-ни Урунуу эмда социал къоруулау министерствосуну Черек муниципал районда социал болушлукъ этиу жаны бла комплекс арасында ишлегенлени баш борчлары.

Уллайгъан, къыяулу да адамланы жашауларын бир кесек окъуна женгиллетир ючюн мында ишлегенле башчылары Улбашланы Алина бла кюн сайын да кёп тюрлю мадарла этедиле. Черек районну Къашхатау элинде алагъа деп хар неси да тап жарашдырылгъан энчи юй барды. Анга бир ненча жыл мындан алгъа тынгылы ремонт этилгенди. Алайсыз жарарыкъ да тюйюл эди. Мекям 1953 жылда ишленнгенди. Бек алгъа анда райисполком, типография, артда уа мектеп да болгъан эдиле.

Алай бла аны башы жангыдан жабылгъанды, тышы омакъ сюртюлгенди, поллары, къол-бет жууарча керекле толусунлай алышындырылгъандыла. Энди социал болушлукъ берген комплекс арада врач, медсестрала да бардыла. Мында медицина оборудование да дайым жангыртылады.

Мекямгъа ремонт этилгенли аны таплай тутар ючюн, анда ишлегенле кеслери да уллу къошумчулукъ этедиле. Ичинде, тышында да керекли жерлерин бояйдыла, сюртедиле, жууадыла.

Бери саулукъларын кючлендирирге, солургъа республиканы битеу районларындан, эллеринден, шахарларындан да уллайгъан адамла келедиле. Инвалидлеге да тийишли онгла къуралгъандыла. Ала мекямны ичине къыйналмай кирирча, битеу жумушларын да женгил тамамлаялырча, хар не гитче зат да эсге алынгъанды.

Сёз ючюн, адамла кюндюз тургъан мекямны отоуларында хал тюз юйдечады. Къарт адамла уа бери санаторийге келгенча келебиз, деп окъуна айтадыла. Кертиси бла да, ала аламат тау хауа бла солугъандан сора да, кюннге тёрт кере татыулу эмда татымлы ашсуу бла сыйланадыла, энчи тренажёрлада жарау этерге, китап окъургъа, компьютерге юйренирге да онгла бардыла. Дагъыда солугъанланы республиканы айбат жерлерине, Аушигерде дарман суулагъа, Чирик кёлню жагъасына да элтедиле. Ингир сайын а – тепсеуле, концертле, чай ичиу. Керек болса, терк социал болушлукъ да бериледи.

Мында ишлегенлени барысы да ишлерине жууаплы кёзден къарайдыла. Къартлагъа, къарыусузлагъа жан аурута билгенледиле. Аланы аралырында психологла, медикле, педагогла, сынаулу социал ишчиле да бардыла. Къырал стандартла мында тау адетле бла бирге тамамланыладыла. Ала уа, белгилисича, къонакъбайлыкъны бийик даражада къурауду, уллайгъанлагъа хурмет этиудю, сый-намыс бериудю.

«Бери келгенибизлей, бек ахшы, ышаннгылы адамланы къолларына тюшебиз, бир затха къайгъы этерча тюйюлбюз, аш-суубуз – татыулу, жатхан жерибиз – таза. Тёгерек-баш да тизгинли, ариу. Гюллени ийислери окъуна да дарман кибикдиле. Мында тургъан жыйырма бла тёрт кюнюбюз тёрт сагъат кибик ётеди – алай хычыуунду хар зат да», – дейдиле арада тургъан пенсиячыла.

Бу арада бир жолгъа жыйырма адам турургъа боллукъду. Алай бери ай сайын бек аздан 23-25 адам келеди. Аланы жумушларын толтуруу бла уа сексен беш адам кюрешеди, отуз бири уа элде юйлеге барып ишлегенледи. Битеу да районда эки жюзге жуукъ адам араны эсебиндедиле. Быйылны башындан бери бу ара 50376 адамны жумушун толтургъанын эсге алсакъ, аны магъанасы уллу болгъаны баямды.

Улбашланы Алина, жаш болгъанлыкъгъа, бу ишде сынауу болгъан адамды - мында ара къуралгъан биринчи кюнден бери урунады. Ол аланы ишлерине КъМР-ни Урунуу эмда социал къоруулау министерствосу, район администрация эмда бир ветеранларын алгъышлау бла байламлы бардырылгъан жумушлада ала бизге бек уллу болушлукъ этедиле. Къартлагъа, къарыусузлагъа, инвалидлеге, кёп сабийли юйюрлеге спонсорла аш-азыкъ хуржунла жыйышдырып терк-терк юлешиучюдюле. Болушлукъ кереклиле бла биз дайым байламлыкъдабыз, ала жангыз къалмазлыкъларын сезип турурча этерге кюрешебиз», – дейди ол.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Улбашланы Алина.

Арада ишлегенле.

Арада саулукъларына бакъдыргъанланы къауууму.

«Машук-2022»

Даражасы ёсюп барады

«Машук» Битеуроссей жаш тёлю форумгъа айланнганды. Аны къурагъанла фестивальны «Бизни башламчылыкъларыбыз» эмда «Бизни ниетлерибиз» деген очный сменлерине Шимал-Кавказ федерал округдан 500 адамны, къыралны башха регионларындан да аллай бирни келирлерин сакълайдыла. Ол сменле уа 13 августну 13-сюнден 27-сине дери бардыллыкъдыла.

Машукчула практикалы семинарлагъа бла тренинглеге къатышырыкъдыла эмда,тёреде болгъаныча, грант конкурсланы чеклеринде проектлени къоруулау боллукъду.

22-26 августда ётерик «Биз жашагъан жер» деген цифралы сменнге уа саулай Россейден мингле бла адамлагъа къатышыргъа онг чыгъарыкъды – ол онлайн халда ётерикди.

Быйыл форумну баш темасы Россейни маданият хазнасыны жылы боллукъду. «Машукну» битеу сменлерини бир бирлери бла байламлы болгъанлары уа жаш тёлюню бирикдирирге, проектлени жашауда бардырыргъа, жангы башламчылыкъла бла амалла жарашдырыргъа себеплик этерикди.

Шагъырейлениу

Къыйын болумлада амал таба билирча

Россейни МЧС-ини регионда Баш управлениясыны Къыйын болумлагъа къарау арасында лейтенантланы – министерствону вузларын бошагъанланы – анда иш къалай къуралгъаны бла шагъырейлендиргендиле. Жаш офицерле дежурный смена къаллай борчланы толтургъанын билгендиле, управление органланы низамларына къарагъандыла, специалистлени ишлерини энчиликлерине, къыйын болум чыкъгъанда не этерге кереклисине тюшюннгендиле.

Тюбешиу араны бёлюмюню башчысы Азрет Ивановну учрежденияны борчларыны юсюнден билдириюнден башланнганды. Ол къыйын болумла чыгъаргъа къоркъуу болгъаныны юсюнден алгъадан билиуню, ол санда социал магъаналы объектледе да, мониторинг системаланы юслеринден айтханды.

Андан сора офицерлеге ЦУКС-ну оператив къауумуну автомобилин кёргюзтгендиле. Азрет Иванов белгилегенича, бу машина оператив къауумну къыйын болум чыкъгъан жерге жетдирирге, анда халгъа багъа бичерге эм тюшген хатаны кетериуде ишлени къурауда хайырланылады. Автомобильде республиканы къалайындан да связьны къайсы тюрлюсюн да тохташдырырча оборудование барды, оператив къауум а автоном халда талай кюнню ишлеяллыкъды.

Эсгертиу: МЧС-ни вузларын тауусхандан сора республикагъа 4 офицер келгендиле, стажировканы ётгенден сора ала ведомствону бёлюмлеринде ишлеп башларыкъдыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Спартакиада

«Гром» – биягъы биринчи

Нальчикде Багъыу физкультура араны бассейнинде МВД-ны регионда жер-жерли органларыны командаларыны араларында жюзюуден биринчилик бардырылгъанды. Аны эсеплери комплексли спартакиаданы зачётуна киргендиле.

Эришиулеге битеу да 16 къауум къатышханды, ала эркин амал бла 50 метрге тёрт кере жюзюуде сынашхандыла. Кезиулю кере министерствону Наркотиклени сатыу-алыугъа контроль этиу управлениясыны «Гром» деген энчи бёлюмюню къауууму хорлагъанды. Къызыу кюрешде ала Нальчикде управленияны келечилерин озгъандыла. Ючюнчю жерге уа Май районда бёлюм чыкъгъанды. Хорлагъанла, призёрла да кубокла эм майдалла бла саугъаланнгандыла.

Биринчиликни къурагъанла спортчуланы жюзюуде ахшы техниканы кёргюзтгенлерин белгилегендиле эм мындан арысында да жетишимли болурларын тежегендиле, деп билдиредиле МВД-ны КъМР-де бёлюмюню пресс-службасындан.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

Мадар

Ахчаны жюрютюуню жорукъларына тюшюндюре

Кёзлери кёрмеген эмда осал кёрген инсанланы республикалы библиотекасында финансла жаны бла жарыкъландырыуну пункту ишлеп башлагъанды. Ары келгенле ахча жюрютюу бла байламлы жумушланы хайыр болгъанларын бла къалгъанларын эмда хыйлачыладан, тозуралукъдан да кеслерин къалай сакъларгъа кереклисини юсюнден билликдиле, керти къагъыт ахчаланы жалгъан тюрлюлеринден айырыргъа юйренирикдиле.

Аны ачхан кюнде РФ-ни Ара Банкыны Къабарты-Малкъарда бёлюмюню специалистлери къонакълагъа банк карточкаланы хайырланыуну жорукъларыны, тёлеу амалланы, кибер къоркъуусузлукъну эмда хыйлачыла къалай алдаргъа кюрешгенлерини юслеринден хапарлагъандыла. «Финансла жаны бла жарыкъландырыуну пункту Россейни Банкыны экспертлери окъуучула бла тюбешген майданнга саналлыкъды. Мында аудиолекцияла, видеороликле, басма материалла табаргъа боллукъду. Аланы юйге элтип окъургъа неда хайырланыргъа сюйгенлеге да аллай онг берилликди», – дегенди Банкны бёлюмюню башчысыны орунбасары Балаланы Расул.

«Банк бизге берген материалла кёзлери осал неда чыртда кёрмеген окъуучулагъа келишгенлери бек магъаналыды. Энди ала хар бири да финансла жаны бла билимлерин кючлендирирге амал табарыкъдыла, – деп чертгенди библиотеканы методисти Ильзита Болова. – Бизни китапханагъа 418 адам жюрюйдю. Аланы экиден бири информацияны Брайль система бла неда аудиоматериаллагъа тынгылап аладыла. Аны себепли «Финанс культура» деген китап да кесини жерин табарыкъды».

Банкдан билдиргенлерича, финанс окъуулулукъну пунктлары сакъатланы Битеуроссей жамауатыны республикада битеу районлада бёлюмлеринде ачылгъандыла.

ОМАРЛАНЫ Мурат
хазырлагъанды.

Пенсия фонд

Къошакъ онгла

Пенсия фондну регионда бёлюмюнден эсгертгенлерича, социал жумушланы (НСУ) алыргъа эркинликлери болгъан федерал льготникле сайлауларын этерге керекдиле. Законда чертилгенича, ала жумушланы неда аны орунуна ахчаны алыргъа боллукъдула. Аны юсюнден заявление жазып, быйылны 1 октябрине дери билдиригге тийишлидиле.Сайлаулары экинчи жылны 1 январындан толтурулуп башланырыкъды. Заявленияны фондну жер-жерли управлениясында неда жашагъан жерлеринде Кёп функциялы арада толтурургъа жарарыкъды.

Фонддан ангылатханларыча, инсан алгъадан окъуна жумушну орунуна келе тургъан жыллада да ахча алыргъа излегенини юсюнден жазып билдирген эсе, оноуун тюрлендиргинчи, аны жангыртыргъа керек тюйюлдю. 2021 жылдан бери аны ёлчеми бир айгъа 1313 сом 64 капекди. Ол былай тергеледи:

– дарманла бла жалчытыугъа 1011 сом;

– болгъан аурууланы профилактикасын бардырыр ючюн, санатор-курорт путёвкагъа 156 сом;

– багъыллыкъ жерине темир жол неда шахарла аралы транспортда барып къайтыугъа 145 сом.

1-чи къауумда льготниклеге бла сакъат сабийлеге биргелерине баргъан адамлагъа да аллай онгла бериледиле.

Соруула бла фондну регион бёлюмюне **8-800-600-01-84** телефон номер бла сёлеширге боллукъду.

Право

Фатарны «тазалагъан» тутулгъанды

МВД-ны Прохладна районда бёлюмюне бу айны тёртюнчюсюнде Дальнее элден бир тиширыу тарыгъып келгенди. Айтханына кёре, ол кюн окъуна ким эсе да аны эшиклери ачыкъ къалгъан фатарына кирип, 30 минг сомун урлагъанды. Оператив-излеу ишни чеклеринде полициячыла ишеклик туудургъан инсанны тутхандыла. Ол а Прохладна шахарда жашагъан, кесине да ары дери бир ненча кере сюд этилген 39-жыллыкъ киши эди.

Бу адам, албугъарта турмай, этген аманлыгъын болгъаныча айтханды. Ол урлагъан ахчаны бир кесегин да сыйыргъандыла. Анга Уголовный Кодексни 158 статьясыны ючюнчю кесегини «а» пунктуна тийишлиликде иш ачхандыла.

Ичерге тюзелген водитель

ДПС-ни Терк районда бёлюмюню инспекторлары Терек шахарда ишлерин бардыра тургъан сагъатда «Лада Приора» машинаны тыйгъандыла. Аны руль артында олтургъан а - эсирип. Аны ол халли болгъанын алкотестер кёргюзтгенди. Водитель а кимди десегиз – Плановское элде жашагъан 35-жыллыкъ киши. Кеси да ары дери КоАП-ны 12.26 статьясыны биринчи кесегине (Транспорт средствону водители кеф болгъанын билирча медицина къарауну ётерге сюймегени ючюн) тийишлиликде жууапха тартылгъан эди. Алай бла бу инсаннга Уголовный Кодексни 264.1 статьясына кёре иш ачхандыла. Аны машинасын тазир стоянкагъа салгъандыла, кесине уа арыбери кетмей турургъа буйрукъ бергендиле.

Хыйлачылагъа кесин алдатханды

Бу айны бешинчисинде МВД-ны Прохладна районда бёлюмюне Прохладный шахарда жашагъан 65-жыллыкъ тиширыу келип, заявление жазгъанды. Ол билдиргенича, быйыл 29 июльдан башлап, 5 августха дери анга башха-башха номерледен адамла сёлешип, кеслерин правону къоруулагъан органланы ишчилерича танытхандыла. Ахчангы сакъларгъа керекди деген сылтау бла алдап, аны къыстырыгъын банк счётлагъа эмда мобильный связь номерлеге кёчюртгендиле. Аны къой, хыйлачыланы сёзлерине ийнанып, бу адам тёрт кредит эмда аллай бир карточка алгъанды. Аланы юсю бла келген ахчаны да ол биреулеге кёчюргенди. Алай бла 1869400 сомдан къуру къалгъанды.

Бу шартлагъа кёре следствие бёлюм Уголовный Кодексни 159 статьясыны тёртюнчю кесегине (Эм уллу ёлчеминде этилген хыйлачылыкъ) тийишлиликде уголовный иш ачханды. Полициячыла шёндю оператив-излеу ишни бардырадыла.

Хурметли жамауат!

Сакъ болугъуз, кесигизни хыйлачылагъа алдатмагъыз! Правону къоруулаучу органланы эмда банкланы келечилери сизге сёлешип, ахчагъызны ары-бери кёчюргюз дерик тюйюлдюле. Картаны арт жанында CVC-кодну, СМС-парольну сурагъан - ол хыйлачыды. Аны ауларына тюшген эсегиз а, олсагъат полициягъа барыгъыз.

УЛБАШЛАНЫ Мурат
хазырлагъанды.

Спорт

Таукеллендирген атламла

Кючмезланы Айдар Нальчикни 8-чи номерли школунда окъуйду, къатыш единоборствола (ММА) бла алты жылындан бери кюрешеди. Спортну бу тюрлюсюн бошдан сайламагъанды - эки жылдан алты жылгъа дери аны атасы кеси билгенине юйретген эди. Алты жылында уа «Эльбрус» спорт клубха Жантуудуланы Азаматха берген эди.

Бир жылдан артыкъ заман озгъандан сора уа Айдар Ростов шахарда Фрифайтерден (эркин тутушуу) Россейни чемпионатында биринчи жерни алгъанды. Анда хорлагъанла дунияны чемпионатына къатышыргъа эркин эдиле, алай, жарсыугъа, ары баралмагъан эди.

Айдар алыкъа биринчи бла экинчи жерден энишге тюшмегенди. Жетишимлери да жыл санына кёре къууандырадыла. Алай 2021 жылда апрельде СКФО-ну Кисловодск шахарда бардырылгъан «ММА – Эркин тутушуу» деген чемпионатында бла биринчилигинде алгъа экинчи жерни алгъанды, бир кесекден а, июнь айда ётген финалында, биринчи жерге тийишли болгъанды.

Жантуудуланы Азамат, **Кючмезланы Айдар**, **атасы Кючмезланы Азрет**.

Дагъыда 2021 жылда бардырылгъан зендокай ММА каратэден КъМР-ни биринчилигинде бла чемпионатында, андан сора да, ол жыл ётген зендокай каратэден СКФО-ну бла ЮФО-ну фестивальларында биринчи жерге чыкъгъанды.

2022 жылда болгъан жетишимлери да къууандырадыла. Къатыш аскер единоборстволадан (ММА) 27 килограмм ауурлугъу бла алчыланы санына киргенди. Июньда да зендокай будо каратэден матчлы тюбешиуде хорлагъанды.

Спорт жашны окъууна чырмау этмейди, ол аны бла жашауун байларгъа сюеди.

ДОДУЛАНЫ Мадина.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи – **42-63-01**.
Баш редакторну орунбасарлары – **42-38-21**, **40-04-82**.
Жууаплы секретарь – **40-03-24**.
Секретариат – **40-93-62.** Корректорла – **42-63-52.**

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – **42-24-02, 42-67-68.**
Экономика – **42-66-73.**
Культура – **42-66-76.**
Социал ишле – **42-75-82, 40-59-18.**
Курортла, туризм эм спорт – **40-39-93, 42-66-71.**
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу – **42-37-94.**
Энчи корреспондент – **42-68-72.**
Операторла – **42-66-85, 40-28-97.**

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан **400** газет тизгинден (машинка бла жазылгъан **5–6** бет) кёпню алмайды.

Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламлы коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор службаны (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында **2016** жылда **19 декабрьде** регистрация этилгенди.

Регистрация номер **—ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893**

Газетни басмагъа “КъМР-Медиа” ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет “Издательство “Южный регион” ООО-ну типографиясында басмаланнганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федерал Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: **76-01-21**

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни “Роспечать” акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: **42-69-34**

Газет ыйыкъда юч кере чыгъады – **геуюрге, орта, шабат** кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Таппасханланы Аминат – дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия – жууаплы секретарьны орунбасарлары; Ахматланы Люаза (1-чи бет), Бийчеккуланы Жаннета (2-чи бет), Геляланы Валентина (3,4-чю бетле) – корректорла.

Тиражы **1452** экз. Заказ № **1595**

Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта:
elbor_50@mail.ru